

4. PODATKI O PRISPEVKU

Naslov zgodbe: Dedek pripoveduje

5. BESEDILO ZGODBE

(Največ 9.000 tipkanih znakov s presledki. Besedilo napišite v slovenskem jeziku.)

Nekega dne sem prosil svojega dedka, naj mi kaj pove o dogodkih in časih, ko še ni bilo tako hudih klimatskih sprememb. V lepem sončnem popoldnevu, ko sva sedela na domači terasi, mi je začel pripovedovati zgodbo o svojem življenju in doživljanju sprememb v naravi.

Takole je pripovedoval: Že vse življenje živim na Goričkem, v majhni vasici, kjer so hiše raztresene po hribih in dolinah in le malo kje so strnjene v gosto naselje. Rojen sem bil v sredini petdesetih let prejšnjega stoletja, ko še ni bilo elektrike in so bile hiše pokrite s slamo. No, nekatere so že imele tudi opečno streho. Letni časi so potekali po naravnih zakonitostih in skoraj ni bilo odstopanja od začetka pomladi, poletja, jeseni ali zime. Vse je šlo po nekem ustaljenem redu. Dandanes žal ni več tako, saj se ozračje segreva in so zime mile. Pri hiši smo imeli sadovnjak, ki je bil poln jablan, hrušk, sliv in češenj. Seveda pa smo morali drevesa zaščititi pred pozebo in da bi jih vse zaščitili, smo na več mestih zakurili vlažno listje. Dim je cvetove zaščitil pred vzhajajočim vročim soncem. Včasih se je pri vsaki hiši slišalo petje petelinov in kokodakanje kokoši, ob večerih kruljenje pujskov in povsod je bil na verigi pes čuvaj. Ko se je začelo spomladansko delo na polju, si lahko videl po njivah vprežene krave in ljudi ob njih, ki so bodisi vozili gnoj ali orali. Tudi pri nas je bilo tako. Moja mama in babica sta bili pri teh opravilih glavni, saj je ata bil po večini na kakem sezonskem delu. Naše otroško delo je bila predvsem popoldanska paša živine po vratnicah in pašnikih. Vsaj dve uri so morale biti krave na paši. Če si moral držati krave na vajeti, je bilo kar dolgočasno. Običajno smo imeli vsak svojo kravo na vrvi. Podoba naših vasi je bila v tistih časih dokaj idilična za nekoga, ki je slučajno prišel iz mesta na vas.

Vendar pa takratni ljudje te idile niso prepoznali tako, kot bi jo morda mi danes. Njihov vsakdan je bil ena sama skrb in delo, čeprav so znali v vročih poletnih dneh v opoldanski pripeki preležati v senci. Mi, otroci, smo takrat znali zganjati norčije po potokih in z malimi košaricami lovili majhne ribe. Nosili smo jih v bližnjo mlako. V tej mlaki še dandanes živijo različne ribe in tudi rakov je precej, saj je voda čista, ker je blizu izvira, in ni onesnažena. Na vsake toliko časa pride mimo kakšna vidra in pošteno razredči ribjo jato. Odkar so jo zopet naselili v eni od naših vasi, v potokih ne najde hrane in zato pleni v tistih redkih mlakah, kjer še obstajajo ribe. Potem, ko je prišla elektrika, se je podeželje hitro spremenilo. Ljudje so večerna opravila lahko opravljali pri luči in delovnik se je s tem podaljšal. Časa za spanje je bilo vedno manj, kar se je postopoma začelo tudi kazati na ljudskem zdravju. Vedno več nestrpnosti in hude krvi se je pojavljalo med sosedi in tudi v družinah. Še huje je postalo, ko

Sofinancira
Evropska unija

se je pojavila televizija. Takrat so se na strehah, ki so bile po večini že opečne, pojavili drogovi z antenami, ki so bile obrnjene v različne smeri. Najmanj tri, včasih tudi pet takih anten, je krasilo strehe in kazalo podobo krajinske slike. Televizija je postala velik požeruh časa, predvsem v popoldanskih in večernih urah so premnogi obviseli pred TV-ekrani. V tistem času so se začeli pojavljati tudi traktorji. Vprežna živina je počasi izginjala s polj, saj je traktor lahko delal tudi v največji vročini, ker ga niso napadali obadi. Čeprav so bili traktorji v primerjavi z današnjimi pravi malčki, so bili kljub temu pretežki za našo goričko zemljo, posebej še, ko so šli na njivo v slabšem vremenu. Zemlja je postala zbita in trdna. Treba je bilo nabaviti močnejši traktor, ki je bil še težji. Tako se je hudičev krog nadaljeval. Z umetnimi gnojili so poskušali dosegati večje pridelke, saj taka zbita zemlja ni bila sposobna sama roditi dovolj pridelka. Kalcijsko amonijski nitrat pa je stanje samo še poslabšal. Ker je v naši gorički zemlji zelo prisotna glina, je ta ob vezavi z amonijakom v umetnih gnojilih reagirala in postala še trša. Stari ljudje so znali pred vsako mlatvijo svoje gume premazati z mešanico ilovice in kravje gnojnice. Ta premaz se je posušil in postal čvrst kot beton. Tako so zlahka pometli pleve in zrnje, ko so s cepci omlatili snope. Tudi sam sem bil večkrat priča tem opravilom. Še vedno se čudim tej kmečki logiki, ki je bila prenesena iz roda v rod. Dandanes je ta preprosti način posnemanja zdrave kmečke pameti popolnoma izginil, ker so izumili razne šole in študije, ki pa temeljijo bolj na filozofskih teorijah kot na praktičnih izkušnjah, vse pod sloganom: kaj boste s temi starimi praksami, to je pač zastarelo. Takim parolam nasedajo danes številni, tudi bistroumni kmetje, ki nasedajo predsodkom modernih in učenih trendov kmetijske politike. Že tako osiromašena podoba Krajinskega parka Goričko postaja še bolj okrnjena, saj nikjer ne vidiš krav na paši, razen v redkih primerih, ko je večja skupina krav zagrajena z električnim pastirjem.

Vasi so polne hiš podobnih LEGO kockam, kmečka dvorišča z vsemi pritklinami so prava redkost in petelinje petje se zjutraj razlega samo še z našega dvorišča. Čudim se, kako je mogoče dovoliti take »nepravilnosti«, ki tako žalostno spreminjajo lepoto naših hribov in dolin. Podoba vasi se je v dveh, treh desetletjih, neverjetno spremenila.

Čedalje več avtomobilov in orjaških traktorjev se podi po naših cestah.

Vsi so neverjetni onesnaževalci okolja. Tudi soljenje cest in številne ročne kosilnice na nitko puščajo za sabo nesnago. Še meni je težko, ko gledam stroje, ki vozijo po naših malih njivah in travnikih, ko balirka pri vezanju s plastično vrvico pušča veliko drobne plastike na tla in še bi lahko našteval. Okolje in narava pa vse to s potrpežljivostjo sprejemata. Do začetka sedemdesetih let prejšnjega stoletja je bilo vaško življenje ena sama milina. Ljudje so pomagali drug drugemu bodisi pri spravilu sena, pri žetvi ali pri mlatvi. V jeseni se je grabilo listje za steljo, v sosedstvu se je ličkala koruza in pozimi so lupili bučno seme, pa tudi koline so se opravljale družno. Vaščane sta družila prijateljstvo in vzajemnost. Nihče se ni ukvarjal s politikom.

Sofinancira
Evropska unija

Zdravstvo je funkcioniralo veliko bolje, kot dandanes. Pa tudi ljudje so bili manj bolni.

Poglej, Rene: moja babica ni nikoli bila pri zdravniku in tudi mnogi njeni sodobniki ne. Zagotovo niso poznali raznih detergentov in kemikalij za vsakdanjo uporabo. Teh imamo danes na pretek in televizija nam vtepa v glavo, da so taki in taki najboljši za to in to. Kaj pa je z odplakami in ostanki, pa nikomur nič mar. Enako je s prehransko industrijo, ki ima velik vpliv na okoljske spremembe in vedno več je zabetoniranih površin, ker napredek in razvoj zahtevata vedno več novih obratov, ki bodo spet spustili škodljive snovi v naravo, in to v Krajinskem parku Goričko. Največja neumnost pa je trditev, da so največji onesnaževalci štedilniki in peči na drva in da krave spuščajo iz sebe preveč ogljikovega dioksida. Da imamo drevesa in zeleno travo, je potreben CO₂. Tisti, ki prihaja z izpušnih loncev in iz turbin letal, tisti je uničevalec našega okolja. O tem pa vrhnji sloj populacije molči. Že davno smo po radiu in televiziji lahko videli, kako se po državah, severno od nas, pojavljajo huda neurja s silovitim vetrom. Opazil sem, da se vsako leto bolj bližajo našim krajem. Proti koncu julija, leta 1987, bila je ena sobota, pa se je nad naše kraje zgrnila velika katastrofa. Po vaseh je že brnela mlatilnica, tudi mi smo že skoraj poželi svojo setev. Ena manjša njiva nad našo hišo še ni bila požeta. Tisto soboto smo jo hoteli pospraviti. Po kosilu smo se namenili na njivo. Delali smo ročno. Mogoče smo našli deset snopov, ko se je nenadoma stemnilo in od severozahoda so se pojavili grozeči oblaki. S kapele na vrhu hriba se je slišalo zvonjenje proti hudi uri. Začel je pihati siloviti veter in morali smo se umakniti v hišo. Komaj smo uspeli pobegniti v notranjost, že se je vsula gosta toča in veter je postal orkanski. Ko sem pokukal iz veže na dvorišče, je ravnokar izruvalo orjaško lipo, ki je stala pred hišo in pokrila je celo dvorišče. Del strešne kritine je pobrala s sabo. Po slabih petnajstih minutah lomljenja in ruvanja je vse utihnilo. Tu pa tam se je slišalo oddaljeno grmenje. Naš sadovnjak z velikimi drevesi je izgledal kot bojno polje. Najmanj osem dreves je ležalo izruvanih v smeri severovzhoda. Ostala so bila delno polomljena. Po njivah je bilo snopje, prej lepo zloženo, razmetano in nagrmađeno ob grmovju, pomešano od več sosedov. Po naši vasi in tudi v sosednji je bilo pravo razdejanje. Takrat še ni bilo telefonov in smo lahko samo šli eden do drugega, da smo izvedeli kakšna katastrofa nas je zadela. Takrat se nas je prvič neposredno dotaknila prizadeta narava in nam dala prvo lekcijo. Potem je kar nekaj časa minilo, da smo začeli o tem govoriti. Se pa iz tega nismo nič naučili, saj smo rane v naravi še bolj poglobljali.

Zadnji krik mode so robotske kosilnice, ki po tiho brenčijo po številnih tratih in zelenicah. Rože sploh ne morejo vzcveteti. Žuželke, ki so jih prej obletavale, nimajo hrane. Male živali, kot so jež, žabe in podobno, izgubljajo svoj življenjski prostor. In to v Krajinskem parku Goričko nikogar ne moti. Kakšne bodo posledice, bomo izvedeli kmalu, vendar bo takrat veliko prepozno.

Petdeset let smo intenzivno uničevali okolje. Če s tem takoj prenehamo, se bo naše okolje v

Sofinancira
Evropska unija

naslednjih petdesetih letih spet vrnilo v stare struge. Vendar pa ne najdem junaka, ki bi si upal s tem pričeti in bi v jedro škodljivih učinkov zasadil klin zdravega življenjskega sloga in ljubezni do Matere narave.

Rene, mogoče je na tebi čas, da poskušaš nekaj spremeniti. Tudi pot okoli sveta je treba začeti s prvim korakom. Ko sem tako poslušal dedka, me je nekaj spreletelo. Kako to, da je vse to tako jasno in se toliko govori po celem svetu o tem, nihče pa noče nič spremeniti in se noče odpovedati udobju in razkošju modernega načina življenja.

Sofinancira
Evropska unija